

ΓΙΑ ΤΑ ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ 'Ψ' ΣΤΗΝ «ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΚΑΤΕΙΛΗΜΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ»

Πρωτοβουλία για ένα Πολύμορφο Κίνημα στην Ψυχική Υγεία

Παρέμβαση στην εκδήλωση «Η Αλληλεγγύη είναι Θεραπευτική» της «Ομάδας παρέμβασης στα Προσφυγικά» της Πρωτοβουλίας 'Ψ'

Η παρέμβαση της «Πρωτοβουλίας για ένα Πολύμορφο Κίνημα στην Ψυχική Υγεία» στα Προσφυγικά και η συνάντηση (και συνεργασία της) με την «Κοινότητα των Κατελιημμένων Προσφυγικών» πρόκυψε πριν δυο χρόνια, σε μια περίοδο που υπήρχε, από την Πρωτοβουλία, μια αναζήτηση τόπου, τρόπου, ευκαιρίας για ένα έμπρακτο (και όχι «στα λόγια»), στοχευμένο εγχείρημα στη βάση των ιδεών και των προσεγγίσεων για τις οποίες μάχεται η Πρωτοβουλία, για μια «άλλη ψυχιατρική», όπου στο κέντρο της προσοχής μας είναι ο άνθρωπος που πάσχει και οι ανάγκες του ως υποκειμένου και όχι μια αρρώστια ως αφηρημένη οντότητα, ούτε, φυσικά, ο κοινωνικός της έλεγχος και η καταστολή.

Ένα «τυχαίο γεγονός», μια δυσκολία που πρόκυψε στην διαχείριση/αντιμετώπιση ενός προβλήματος ψυχικής υγείας κατοίκου της κοινότητας, έφερε σε μια πρώτη επαφή μέλη της Πρωτοβουλίας με την «κοινότητα» και αποτέλεσε την εκλυτική αφορμή, μέσα από τις πολύπλοκες διαστάσεις του προβλήματος αυτού, στις οποίες το σύστημα των υπηρεσιών δεν έδινε και όπως πάντα αδυνατούσε να δώσει τις δέουσες απαντήσεις, να ξεκινήσει αυτή η συνεργασία και η συμπόρευση της Πρωτοβουλίας 'Ψ' με την «Κοινότητα των Προσφυγικών».

Όπως τονίζαμε από την αρχή, στόχος της παρέμβασης αυτής δεν ήταν ούτε μια φιλανθρωπικού χαρακτήρα ενέργεια, ούτε η υποκατάσταση του συστήματος των υπηρεσιών, αλλά η **αλληλεγγύη και η κοινή αγωνιστική συμπόρευση, η έμπρακτη εφαρμογή** των κοινοτικά βασισμένων πρακτικών στην ψυχική υγεία σε συνδυασμό με την **απαίτηση και διεκδίκηση** για ουσιαστικές θεραπευτικές απαντήσεις από τις υπηρεσίες του συστήματος (αν και όταν αυτές καθίστανται αναγκαίες) χωρίς καμιά καταστολή ή απόρριψη/εγκατάλειψη και με πλήρη σεβασμό των δικαιωμάτων των ατόμων που προσφεύγουν σ' αυτό για την όποια βοήθεια. Με την εγκαθίδρυση θεραπευτικών σχέσεων στην κατεύθυνση της αποδόμησης του αποστειρωμένου ρόλου του «ειδικού», προς μια σχέση που στοχεύει στην ισότιμη επικοινωνία και αλληλεπίδραση. Και με βασική παράμετρο της όλης παρέμβασής μας την **ανάδειξη της κοινωνικής ρίζας του όποιου προβλήματος ψυχικής υγείας**, της οδύνης και του κοινωνικού αποκλεισμού που βιώνουν πολλά από τα άτομα που κατοικούν εκεί (όπως πολλοί και πολλές παντού, μέσα σ' όλη την κοινωνία).

Ανάμεσα στους περίπου 370 κατοίκους των Προσφυγικών, μεταξύ των οποίων 47 παιδιά, είναι πολλοί/ες πρόσφυγες/ισες, άλλοι «αιτούντες άσυλο», άλλοι με, και άλλοι χωρίς, «χαρτιά», άλλοι/ες με, και άλλοι/ες χωρίς, ψυχολογικά προβλήματα, μόνοι, μόνες, οικογένειες με παιδιά, όλες και όλοι με πολυπλόκαμες

διαδρομές φυγής από πολέμους, πολιτικούς διωγμούς και οικονομική εξαθλίωση, σε αναζήτηση μιας ζωής με στοιχειώδη ασφάλεια. Σ' έναν τόπο όπου, όπως παντού στην Ευρώπη, η απάντηση στην οδύνη του πρόσφυγα κυμαίνεται από τον στρατοπεδικό εγκλεισμό και την αστεγία (και συχνά, όλο και πιο πολύ και πιο σχεδιασμένα, την δουλεμπορική εκμετάλλευση) μέχρι την επαναπροώθηση και τους πνιγμούς.

Είναι και πολλοί/ές γηγενείς, άστεγοι, με προβλήματα, ενίοτε πολύ σοβαρά, ψυχικής υγείας, τοξικοεξαρτημένοι, ως επί το πλείστον ενταγμένοι σε προγράμματα απεξάρτησης - με την γραμμή της «κοινότητας» να είναι **σαφώς ενάντια στη χρήση και την όποιες μορφής διακίνηση ναρκωτικών**.

Αυτό που έγινε αντιληπτό στην διάρκεια της συμπίεσης, με όποιο τρόπο μπορούσε αυτή να λάβει έμπρακτη μορφή, ιδιαίτερα μέσω της συνεργασίας στην παροχή της δέουσας φροντίδας των ατόμων με τις πιο πολύπλοκες ανάγκες, είναι ότι όλα αυτά τα άτομα, τα κοινωνικά στρώματα, που η κυρίαρχη κοινωνική οργάνωση έχει ωθήσει στο χώρο του κοινωνικού αποκλεισμού και της υπαρξιακής εκμηδένισης, έβρισκαν (και βρίσκουν) σ' αυτή την κοινότητα, την στέγη/κατοικία που δεν είχαν, το φαγητό και τα ρούχα που πουθενά δεν τους προσφέρονται, τη στήριξη για την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, καθώς και σε νομική

βοήθεια (πχ, για τους αιτούντες άσυλο και άλλα), την μέριμνα για την πρόσβαση όλων των παιδιών (ντόπιων και προσφυγόπουλων) στο σχολείο (με ταυτόχρονη την λειτουργία παιδικού στεκιού, σχεδόν καθημερινής ενισχυτικής διδασκαλίας και δραστηριοτήτων δημιουργικής απασχόλησης μέσα στην κοινότητα) και, φυσικά, τη «ζεστασιά», πέρα από αυτή του σπιτιού, κυρίως της κοινωνικής πλαισίωσης, της σχέσης, της στήριξης.

Δύσκολα θα βρει κανείς, σήμερα, «γειτονιά», με γείτονες (ή και συγκάτοικους) «φροντιστές» ατόμων που έχουν ανάγκη, πχ, για τη σωστή λήψη μιας φαρμακευτικής αγωγής και συνοδούς, στο βαθμό του δυνατού, στην αναζήτηση λύσεων σε διάφορα προβλήματα από τις όποιες (όλο και πιο δύσκολα προσβάσιμες, για τους πιο φτωχούς, όλο και πιο γραφειοκρατικές και απορριπτικές) υπηρεσίες, υγειονομικές, κοινωνικές κλπ. Κι' όμως, για πολλά από τα άτομα με τα οποία ήλθαμε σε επαφή, το όποιο θεραπευτικό πλάνο δεν θα είχε αποτέλεσμα χωρίς την ενεργό συμμετοχή στην υλοποίησή του μελών της «κοινότητας». Με όλους τους περιορισμούς και τις δυσκολίες που μπορεί να είχε το κάθε αλληλέγγυο μέλος της «κοινότητας» λόγω ωραρίων και συνθηκών εργασίας, οικογενειακών προβλημάτων, κινηματικών υποχρεώσεων κλπ.

Όπως προαναφέρθηκε, η στόχευση των μελών της Πρωτοβουλίας δεν ήταν στη λογική της μονοσήμαντης προσέγγισης της, όποιες μορφής και έκφρασης, ψυχικής οδύνης ως ενός δυσλειτουργούντος ψυχολογικού, ή νευροχημικού εαυτού, αλλά στην **διαλεκτική της κοινωνικής ρίζας του όποιου προβλήματος με ένα κοινωνικό υποκείμενο** που είχε διαχρονικά βιώσει την διαδοχική απόρριψη. Είτε στη ζωή του, και μετά στην αναγκαστική φυγή του από τη χώρα προέλευσης, με αποκορύφωμα της τραυματικής εμπειρίας, εδώ, τον στρατοπεδικό εγκλεισμό και την επικρεμάμενη επαναπροώθηση. Είτε, για τους ντόπιους, στη διαδρομή του μέσα από τη φτώχεια, τα οικογενειακά αδιέξοδα, την κοινωνική εγκατάλειψη, μέσα σε μια κοινωνική οργάνωση που αφήνει χώρο για όλο και πιο λίγους, έτσι ώστε να ωθείται να ζει κανείς, στην ίδια του τη χώρα, σαν «μετανάστης», μακριά από την όποια δυνατότητα μιας ζωής με στοιχειώδη αξιοπρέπεια, ή σαν «πρόσφυγας» από μια καταπιεστική και αβίωτη κανονικότητα.

Γι' αυτό, στο βαθμό που αντιμετωπίζουμε την ψυχική οδύνη του πάσχοντος υποκειμένου πρωτίστως ως το «βίωμα ενός ανθρώπου» - ενός «ανθρώπου που πονάει» - και όχι μέσω της αναγωγής της σε μια αφηρημένη διαγνωστική κατηγορία, δεν αρκεί καθόλου η απλή αναγνώριση των ποικίλων υπαρξιακών, κοινωνικών, πολιτικών διαστάσεων της ψυχικής οδύνης (που τις αναγνωρίζουν ακόμα και κάποιοι

ακραιφνείς βιολογιστές, οι οποίοι θεωρούν ότι αυτές οι διαστάσεις αποτελούν απλώς επιβαρυντικούς παράγοντες πάνω σε μια αμετάκλητα βιολογική βάση), ως κάτι, όμως, που παραμένει έξω από τα όρια της θεραπευτικής πρακτικής. Αν πραγματικά αναγνωρίζουμε τον κομβικό ρόλο των διαστάσεων αυτών στην πρόκληση/επιδείνωση των ποικίλων μορφών του ψυχικού πόνου (αρρώστιας, διαταραχής κλπ), τότε κεντρική σημασία έχει **το πώς, ταυτόχρονα, αυτές οι διαστάσεις υπεισέρχονται στην θεραπευτική πρακτική**. Όσο κι αν αυτό μοιάζει να αντιστρατεύεται τον αποστειρωμένο, στυγνό επιστημονισμό της κυρίαρχης ψυχιατρικής, εν τούτοις, όπως μια μακρόχρονη διεθνής εμπειρία έχει δείξει, το ουσιαστικά θεραπευτικό είναι συνυφασμένο με την **πολιτικοποίηση της θεραπευτικής πρακτικής**, τόσο μέσα στους κυρίαρχους ψυχιατρικούς θεσμούς, όσο και έξω από αυτούς, μέσα από τον ίδιο τον τρόπο που συλλαμβάνουμε και αντιμετωπίζουμε τον ψυχικό πόνο – όχι στη λογική του να κάνουμε το άτομο ικανό (μέσα από το φάρμακο ή/και την ψυχοθεραπεία) ν' αντέχει τον διαιωνιζόμενο και αμετάκλητα κανονιστικό χαρακτήρα των κοινωνικών όρων που παράγουν ψυχικό πόνο, αλλά **το πώς η αλλαγή του υποκειμένου είναι σε συγχρονία και σε διαλεκτική αλληλεπίδραση με την αμφισβήτηση αυτών των κοινωνικών συνθηκών που παράγουν ψυχικό πόνο**.

Γι' αυτό και είναι σημαντική η σύνδεση του «θεραπευτικού» με την γενικότερη πολιτική/κοινωνική/κινηματική διαδικασία. Με τρόπο που να αποφεύγεται, από τη μια, η αναγωγή του θεραπευτικού σε μια αποστειρωμένη τεχνικοεπιστημονική διαδικασία και, από την άλλη, η αφηρημένη πολιτικοποίηση του ψυχικού πόνου/αρρώστιας και της ψυχιατρικής γενικά. Το ζήτημα είναι, λοιπόν, πώς θα γίνει δυνατό να αναδειχτεί στην καθημερινή πρακτική η πολιτική διάσταση της αντίφασης που έχει καλυφθεί από τον τρόπο της πρόσληψης του ψυχικού πόνου από την κυρίαρχη ψυχιατρική.

Όταν μια προσφύγισσα, με μια ζωή χτισμένη πάνω σ' ένα διαρκές βίωμα οδύνης, από τη χώρα προέλευσης μέχρι εδώ, όπου **η μόνη στήριξη** που βρίσκει είναι στην «κοινότητα των Προσφυγικών», μένει τελείως μόνη, κινδυνεύοντας να χάσει και τα δυο παιδιά της, κάνει διαδοχικές απόπειρες αυτοκτονίας (μετά τις οποίες ακολουθεί νοσηλεία), ακούστηκε, γι' αυτές τις απόπειρες, ο συνήθης στην ψυχιατρική όρος «χειριστικές», ότι δηλαδή, δεν το εννοούσε ακριβώς ότι πραγματικά σκόπευε να αυτοκτονήσει, αλλά ότι ήταν μια πράξη «δήθεν», για να πιέσει για λύση στο πρόβλημα.

Αυτό που αδυνατεί να κατανοήσει ο κυρίαρχος ψυχιατρικός λόγος είναι ότι η ματαίωση και το αμετάκλητο αδιέξοδο που βιώνει ένα άτομο, που οι εμπειρίες της ζωής του το έχουν οδηγήσει σε σημείο να του έχει σβήσει η όποια «ελπίδα στο μέλλον» (που είναι ο «φέρων οργανισμός» της ανθρώπινης ύπαρξης), έτσι ώστε να «παύει πια το μέλλον να ανοίγεται ως μια προοπτική ζωής», όταν, δηλαδή, «το μέλλον κλείνει», τότε αυτός ο αβίωτος πόνος αναζητεί, και πιέζει για, διεξόδους έκφρασης, που σίγουρα μεταδίδουν το μήνυμα που εκπέμπεται από το αναπάντητο αίτημα, αλλά με τρόπο που το υποκείμενο «χάνει τον εαυτό του».

Η απάντηση στο πρόβλημα δεν ήταν, όπως και εν προκειμένω αποδείχτηκε, το ψυχοφάρμακο, αλλά το γεγονός ότι η ψυχίατρος/θεραπεύτρια επικέντρωσε στην κοινωνική πηγή του προβλήματος, στη διαδικασία που θα οδηγούσε στην ανάληψη της επιμέλειας των παιδιών, πράγμα που έγινε με τη διαρκή συμμετοχή της στις νομικές/δικαστικές διαδικασίες μέχρις ότου έγινε κατορθωτή η ανάληψη της επιμέλειας. Και μετά από λίγο καιρό όχι μόνο δεν χρειαζόταν πια κανένα ψυχοφάρμακο, αλλά έγινε δυνατή και μια επανεκκίνηση για αναζήτηση νέων προοπτικών ζωής.

Στη λογική αυτής της ως άνω περιγραφόμενης εμπειρίας, με αυτόν τον ολιστικό και πολυδιάστατο χαρακτήρα του «θεραπευτικού παράγοντα», η παρέμβαση των μελών της Πρωτοβουλίας (πάντα σε συνεργασία με μέλη της «κοινότητας») είχε να κάνει με την ψυχολογική στήριξη και την θεραπευτική φροντίδα (φαρμακευτική, ψυχοθεραπευτική κλπ) ατόμων που είχαν σχετική ανάγκη- από την εξασφάλιση, πχ, της χορήγησης της μηνιαίας ενέσιμης θεραπείας, όπου χρειαζόταν, μέχρι τις ενέργειες για την εξασφάλιση των όποιων κοινωνικών παροχών, επιδομάτων, κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων κλπ, αλλά και την συνοδεία για κοινωνικοποίηση, την ένταξη σε κατάλληλα θεσμικά θεραπευτικά προγράμματα

κλπ. Χωρίς αυτές τις παρεμβάσεις τα άτομα αυτά θα δυσκολεύονταν πολύ να έχουν την όποια παροχή φροντίδας από τις υπάρχουσες δημόσιες υπηρεσίες, ή και δεν θα είχαν καμιά δυνατότητα πρόσβασης σε αυτές, όπως συμβαίνει με πλήθος ατόμων σε αυτά τα κοινωνικά στρώματα, που δεν έχουν την ευκαιρία να δέχονται την φροντίδα μιας «κοινότητας» που «νοιιάζεται».

Όταν για την πλειονότητα της κοινωνίας η απουσία κοινοτικών υπηρεσιών που να παρέχουν φροντίδα στον τόπο κατοικίας, σε συνδυασμό με την «περιστρεφόμενη πόρτα» των ψυχιατρικών υπηρεσιών, με τα γρήγορα εξιτήρια, χωρίς, για όλο και πιο πολλούς, καμιά μετανοσοκομειακή φροντίδα, είναι ο κανόνας, η συνεργασία της Πρωτοβουλίας 'Ψ' με την «Κοινότητα των Κατελιημμένων Προσφυγικών» έδωσε, και δίνει, για ορισμένα, έστω λίγα, άτομα τη λύση που η κυρίαρχη εξουσία όχι μόνο αδυνατεί αλλά και αρνείται να δώσει και δεν δίνει σε κανένα.

Προφανώς, σημαντικό ρόλο σε όλη αυτή τη διετή μας παρουσία και δράση στα Προσφυγικά έπαιξε η διαρκής επικοινωνία και οι συζητήσεις με την «ομάδα εργασίας» της «κοινότητας» και με άλλα μέλη της συνέλευσης, καθώς και γενικά με τους κατοίκους του χώρου, για αλληλονημέρωση, ανταλλαγή απόψεων, ανάδειξη των προβλημάτων και των δυσκολιών της καθημερινότητας και των επιπτώσεών τους στην ψυχική υγεία, άνοιγμα ζητημάτων που έχουν να κάνουν με τις ποικίλες εκδηλώσεις του ψυχικού πόνου και τις κοινωνικές του ρίζες και η αναζήτηση από κοινού απαντήσεων, όχι μόνο, υπό την στενή έννοια, «θεραπευτικών».

Η διετής αυτή εμπειρία στα Προσφυγικά μας κάνει ακόμα πιο ξεκάθαρο τον, ούτως ή άλλως, σκανδαλώδη και άκρως εγκληματικό χαρακτήρα που έχει η άμεσα επαπειλούμενη βίαιη εκκένωση των Προσφυγικών για τους σκοπούς της «διπλής ανάπλασης» και του λεγόμενου «εξευγενισμού» προς όφελος γνωστών κερδοσκοπικών συμφερόντων και με κόστος (μηδαμινό για τα «ιδεώδη» και τους στόχους της κυρίαρχης εξουσίας) την κοινωνική εξόντωση των πολλών, είτε των κατοίκων των περιοχών που εκκενώνονται (όπως έγινε με τους πρόσφυγες στο καμπ Ελαιώνα που εκτοπίστηκαν σε στρατόπεδα πέραν του όποιου κοινωνικού ιστού), είτε, ευρύτερα, των κατοίκων μιας πόλης που μεταλλάσσεται όλο και πιο πολύ, σε όλο και μεγαλύτερη έκταση, σε άντρο κερδοσκοπίας, κοινωνικού κανιβαλισμού και, ταυτόχρονα, αισθητικής ασχίμιας.

Η πρόσφατη βίαιη αστυνομική εισβολή και οι συλλήψεις στα Προσφυγικά είναι προμήνυμα «αυτού που έρχεται».

Αν σκεφτεί κανείς τους ανθρώπους που ζουν εκεί, που βρήκαν τη φροντίδα και το «νοιιάξιμο» που πουθενά αλλού δεν εύρισκαν και που χιλιάδες άλλοι και άλλες σαν αυτούς και αυτές στερούνται, τους ανθρώπους με ποικίλα, ενίοτε σοβαρά, προβλήματα ψυχικής υγείας, αυτούς και αυτές που είναι σε προγράμματα απεξάρτησης, τους πρόσφυγες και τις προσφύγισσες... Πού θα τους πάνε; Εκεί που είναι όλοι και όλες, αυτοί και αυτές οι όλο και πιο πολλοί και πολλές, που η κυρίαρχη εξουσία παράγει ως κοινωνικά απορρίμματα : στην Αμυγδαλέζα τους πρόσφυγες, στο δρόμο τους ντόπιους. Και πολλούς/ές από αυτούς/ές στο θάνατο.

Αυτό που προέχει είναι η υπεράσπιση της «Κοινότητας των Προσφυγικών».

Δεν θα πάψουμε να διεκδικούμε, για όλους και όλες, επαρκή πρόσβαση στο σύστημα των υπηρεσιών με αξιοπρεπή υποδοχή και πλήρη σεβασμό των δικαιωμάτων τους, άμεση, χωρίς γραφειοκρατικά κωλύματα χορήγηση των όποιων κοινωνικών παροχών, εργασία, κατοικία, εισόδημα.

Αλλά ακόμα και η δική μας εναλλακτικού χαρακτήρα ψυχιατρική παρέμβαση, μπόρεσε να κάνει ό,τι έκανε μόνο σε συμπόρευση με την εκεί «Κοινότητα». Και μπορεί να έχει το έδαφος πάνω στο οποίο να μπορεί να πατήσει, για να μπορεί «να πράττει» (και έμπρακτα να διεκδικεί) και όχι, απλώς, «να λέει», μόνο στη βάση του αγώνα για την υπεράσπιση της «Κοινότητας των Κατελιημμένων Προσφυγικών».

16/12/2022